

Nr. 10(144)

Bazūne

Latvijas Neredzīgo bibliotēkas avīzīte
par notikumiem bibliotēkas dzīvē

2023. gada 2. oktobris

OKTOBRIS — SVĒTKU MĒNESIS

Gunta Bite

Avīzītes «Bazūne» redaktore

Oktobris neredzīgo kopienai ir īpašs mēnesis. Šogad oktobrī atzīmēsim Neredzīgā Indriķa jubileju, par kuru lasiet Dainas Otto rakstā, kā arī sveiksim Servisa suņu biedrību

TEODORS tās desmitajā darba jubilejā. Pateicoties biedrībai, desmit redzes invalīdi šobrīd pārvietojas ar suņiem-pavadoniem. Kopā biedrība apmācījusi 17 servisa suņus.

Novēlu spēku un izturību kinoloģei Zaigai Kļaviņai un visiem, kas palīdz un novērtē biedrības darbu!

BIBLIOTĒKAS ZIŅAS

NEREDZĪGAJAM INDRIĶIM — 240

Daina Otto

LNERB vecākā bibliotekāre

Šoruden Latvijas Neredzīgo bibliotēkā atzīmēsim pirmā latviešu tautības dzejnieka Neredzīgā Indriķa 240. gadadienu. Tai par godu aicinām ikvienu interesentu uz literāro pēcpusdienu, kurā piedalīsies neredzīgā dzejnieka radiniece, Rakstniecības un mūzikas muzeja speciāliste, mākslas eksperte Ilona Mieziņa. Sarīkojums notiks bibliotēkā Rīgā **18. oktobrī plkst. 14.00**. Jau tagad Tifloloģijas sektorā pieejama Neredzīgajam Indriķim veltīta izstāde ar materiāliem palielinātājā drukā un Braila rakstā. Tālāk, daži fakti par Neredzīgā Indriķa dzīvi un daiļradi.

Pirmais latviešu tautības dzejnieks **Neredzīgais Indriķis** (1783–1828) dzimis 1783. gada 15. oktobrī Apriķu «Elkalejās» dzimtcilvēku ģimenē. Savā piektajā dzīves gadā baku epidēmijas laikā viņš kļuva nere-

dzīgs. Zaudēto redzi Indriķim daļēji kompensēja saasinātā dzirdē un tauste. Apkārtojot pasauli iepazīs, klausoties citu priekšā lasītajā un pašam spriežot. Lieliskā atmiņa palīdzēja iegaumēt visu, kas dzirdēts. Indriķis pat izmācījās par kurpnieku un skroderi.

Neredzīgā Indriķa literārais devums, kas ir 22 dzejas sacerējumi, publicēti 20 gadu laikā — no 1806. līdz 1826. gadam. Literārās darbības pirmais un garākais posms aizrit Apriķu mācītāja K. G. Elferfelda (1756–1819) aizgādībā. Viņš ir viens no visizglītotākajiem un latviešiem labvēlīgākajiem vācu tautības literātiem. K. G. Elferfelds parūpējās par krājuma «Tā neredzīga Indriķa dziesmas» (1806) izdošanu un izplatīšanu, kā arī pūlējies, lai iepazīstinātu ar Indriķa daiļradi vietējās vācu inteliģences aprindās. Neizglītota un neredzīga Kurzemes dzimtcilvēka sacerētu tekstu parādīšanās 19. gadsimta sākumā publiskajā telpā nav iedomājama

bez tā laika literārajā dzīvē ieinteresētu aizbildņu atbalsta. «Dziesmas» iznāca lielā tirāžā, diemžēl puse tirāžas palika neizpārdota gadiem ilgi. Noieta pamatā bija nevis reāls pieprasījums, bet organizēta labdarība.

Materiālais ieguvums no grāmatu pārdošanas devis iespēju Indriķim dibināt ģimeni. Viņš 1807. gadā apprecējies ar dzimtļaužu meiteni Annu. Laulībā piedzimuši četri bērni.

Neredzīgā Indriķa dzejā ir tam laikam neparasti liels subjektīvais pārdzīvojums. Atsevišķos dzejoļos sastopama precīza, zemniekiem raksturīga dabas izjūta. Neredzīgā Indriķa dzejoļu grāmatā samērā liela vieta ierādīta mīlestībai un draudzībai. Draudzība viņa izpratnē dara mīlestību apgarotāku, dod tai pamatojumu. Mīlestība piešķir cilvēka dzīvei jēgu. Neredzīgais Indriķis centies rakstīt to, ko pats jutis. Atbilstoši sava laika tradīcijai Neredzīgā Indriķa darbi domāti dziedāšanai. Jau agrāk zināmas melodijas sniedz precīzus norādījumus par teksta intonatīvu uztveri.

1826. gadā notika kārtējā dvēseļu revīzija. Indriķa vārdam blakus skrīveris pierakstīja — Apriķu dziesminieks.

Indriķis miris 1828. gada 24. janvārī no plaušu karsoņa, apbedīts Ģibortu kapsētā pie Apriķiem. 1935. gadā kapos uzstādīts piemiņas akmens Neredzīgajam Indriķim un 1988. gadā tēlnieka Viļņa Titāna veidots «Austras koks» ar uzrakstu Braila rakstā.

Līdzjūtīgus un atzinīgus vārdus vēlāk neredzīgajam dziesminiekam veltījuši Juris Alunāns un Auseklis. Juris Alunāns dzejoli «Neredzīgajam Indriķim» sāk ar vārdiem: «Tumsība uz taviem ceļiem valda, / Jo tev acīs gaišums nav vis dots.»

Auseklis vienu no saviem 12 dzejoļiem epifānijām, ko nosauc par ozolu vainagiem uz ievērojamu cilvēku atdusas vietām, velta Neredzīgajam Indriķim, ierindodams viņu redzamāko kultūras nesēju vidū.

Literatūrvēsturnieks Teodors Zeiferts 1888. gadā žurnālā «Austrums» rakstīja: «Pirmais īstais latviešu dzejnieks ir Neredzīgais Indriķis. Viņā skaņas sitas iz nakts piemums, un tām nespējam savas ausis aizslēgt. Nojēdzam, ka tā ir latviešu sirds, kas tur dziesmās iedveš savas un savu brāļu likstas.»

Un tagad daži spilgti literatūrzinātnieka Antona Birkerta izteikumi par mūsu Indriķi:

«Ja Indriķis dzied par mīlestību, tad viņš to ir izjutis, bet ne izdomājis; kad par savām bēdām, tad — tās ir viņa patiesās bēdas, bet ne iedomātās; kad viņš priecājas par brīvību, tad tas ir lai nu kāds, bet viņa prieks.

Tā iznāk, ka Indriķis ir pirmais latvietis, kas uzsāk mūsu laicīgo dabas, mīlestības, laimes, nelaimes, politisko un sociālo liriku.

Indriķis ir spilgta personība mūsu oriģinālās mākslas dzejas gaitas sākumā un spilgta personība vispār.»

IESKATS GRĀMATĀ

SĀKUMS MŪS ATROD PATS (nobeigums)

Herma Cīrule
BRN maketētāja

Turpinot aprakstu par Braila rakstā iznākušo Kārļa Kazāka ceļojumu grāmatu «Sā-

kums mūs atrod pats», jāteic, ka pārdomu vērts ir autora sacītais:

«Cik gan dažādi mēs katrs izbaudām mirkli! Mēs varam tam izskriet, pat izlidot cauri un varam apstāties, ļaujot mirklim uzkavēties.»

Varbūt var rasties jautājums, kas tevi trenc karstā saulē pa purviem un mežiem un neziņu par rītdienu. Adrenalīns? Iekšējais trakums? Slāpes pēc īpašām emocijām? Garajos ziemas vakaros, kad izbalēs atmiņas par grūtībām un dažu labu dusmu izvirzumu, izkristalizēsies tas labais, ko piedzīvoji. Tad, sildoties pie tējas tases vai kā stiprāka, kāds sapņaini novilks: «Atceries, toreiz...» Un kāds cits, tapis latviski vieds, sapņaini atbildēs: «Jāāā...»

Protams, lai cik lieli sapņotāji, šādos braucienos bez disciplīnas iztikt nevar. Visam sava noteikta kārtība. No rīta jāpiespiež sevi atkal celties, doties ceļā, lai arī kāds tas nebūtu, jo jāizmanto rīta dzestrums...

Šis ceļojums ir ne tikai fiziskais pārbaudījums. Tas ir pārbaudījums vienotībai, organizētībai, atbildības sajūtai, jo viena cilvēka problēma ir visas komandas problēma un ja tu esi ar kādu kopā, tu esi atbildīgs par viņu un viņš par tevi. Tu mācies saredzēt, saklausīt otru cilvēku sev blakus, sajust un dāvēt pleca sajūtu. Saprast, ka tikai kopā varat paveikt teju neiespējamo. Tā ir cīņa katram par sevi un visiem kopā. Tu mācies ieklausīties dabā, senatnes noslēpumainajos čukstos.

«Nevīlus domas aizklīst savus ceļus. Par to, ko mēs redzam. Kokus un krūmus. Bet tas nav maz. Pat, ja Daugavas ainavas varam tikai iztēloties. Es redzu vasaru un savus draugus. Es sāku mācīties pamanīt. Var jau būt, ka redzēšanu var iemācīties tikai skatoties.»

Interesants ir Latvijas novadu un tur dzīvojošo ļaužu raksturojums. Un vai nav savādi, ka dažādos novados cilvēki ir tik atšķirīgi? Ir prieks par sastaptiem tik dažādiem cilvēkiem. Prieks arī tad, kad kaut kur nekurienes vidū kā pieburti pēkšņi uzrodas daži vīri un izbrīns par šo sastapšanos ir abpusējs. Pilsētā mēs kļūstam atsvešināti un reizēm neatrodam sevī ne vēlēšanās ne spēka vienkārši uzsmaidīt pretimnācējam. Galu galā —

priekš kam? It kā smaidis mums izmaksātu pārāk dārgi. Un varbūt šeit, lauku plašumos, kur ne vienmēr esam izlutināti ar pretimnācējiem var sacīt:

«Mēs esam sajūsmā par ikvienu cilvēku, kurš piešķir mūsu ceļam savu krāsu.»

Ceļotāji sastapušies gan ar latgaliešu «dvēseli vaļā», lepņajiem savrupniekiem zemgaliešiem, tiešajiem, piesardzīgajiem un skarbjajiem kurzemniekiem, kuri novērtējuši, kas tu par «putnu» — atkūst sirsniņā un viesmīlībā.

Vidzemnieki, malēnieši, savā viesmīlībā ir atturīgāki. Ja reizēm vidzemnieks uzskatīs par labu esam ar tevi nesatikties un tevi neredzēt, tad latgalietis būs apvainots, ja neienāksi un nebaudīsi viņa viesmīlību — ēdieniem nokrauto galdu, milzīgas bļodas ar asuškām jeb kļockām. Ar neiztrūkstošo šmakovciņu. (Izrādās, Latgalē ir pašiem savs šmakovkas muzejs).

Ar vairāk vai mazāk bagātīgi klātiem galdiem mūziķi sastopas visur. Laikam vietā ir uzskats, ka latvietim ēdiens ir ja ne pirmajā, tad noteikti svarīgā vietā gan.

Jāizmēģina viss, ko piedāvā: melnā pirts baļļa, šmakovka jeb saukta arī par gonceiti no trijlitru burkā, bebru dziedzeru uzlējums, pelde Teiču purva ezerā, no kurienes cilvēks izlien no baltas ādas krāsas pārtapis brūnā...

Tikpat nemainīgs kā nosaukums «Velo-mūzika», ir arī mūziķu apņemšanās šajā pasākumā neieļauties nekādās darīšanās ar naudu. Tas lai paliek citai dzīvei. (Vienīgais izņēmums pārtikas iegāde veikaliņos). Par naktsmājām viņi gatavi norēķināties «graudā» — muzicējot. Par visai labi apmeklētājiem koncertiem viņi samaksu neprasa. Un lauku ļaudis uz klausīšanos nav jāpierunā. Tādu iespēju garām laist nevar. Mūziķi nav izvēlīgi — var muzicēt muižās un baznīcās lielam klausītāju pulkam, saimniekam par naktsmājām un piedāvātājiem pirtspriekiem un ēdienu, kā arī tikpat labi pusnoplautā

plāvā par prieku traktoristam, kurš nokāpis no sava «rumaka» pīppauzē vai veikala pārdevējai, kura vēlīgi cienā ar zemenēm.

Nākas jau sastapties arī ar tādiem, kas muzicēšanu un tādu kulstišanos pa pasauli uzskata par dīkdienību. Bet tādi ir tikai daži.

Latvijas novadi ir bagāti ar aizgājušo gadu un gadsimtu godību — muižām, dzirnavām, baznīcām, mājām, kas reiz bija dzīvības pilnas... Ir tādas, kam uzņēmīgi cilvēki ir devuši jaunu elpu un iespējas, kripatiņu pa kripatiņai atjaunojot un atrodot mūsdienīgu pielietojumu. Taču ar sapņotāja dvēseli un entuziasmu vien nepietiek.

Šur tur pamestības vai padomju arhitektūras viducī parādās pa «pērlei» — skaista muižas ēka ar brīnišķīgu parku, kur notiek kultūras dzīve. Kā tas ir vasaras rezidencē Lūznavā.

Skumjas izraisa pamestās lauku saimniecības, mājas, zālēm aizaugušās dzelzceļa stacijas, sagruvušas muižas, dzirnavu un saimniecības ēkas. Takas, kas kādreiz vedušas uz mājām pārvērtušās džungļos un var vien tikai iztēloties šeit agrāko dzīvi. Tagad vien vējš spēlējas garajā zālē un svilpo tukšajos logos. Vai no laba prāta pamestas saimniecības? Nevar jau cilvēkiem pārnest. Protams, padomju laiks ar kolektivizāciju, kas nogalināja cilvēkos viņu piederības sajūtu savai vietai, zemei, darba trūkums...

Dzimta izklūdusi un laidusi savas saknes citur — cits pilsētā, kur darbs, cits vēl tālāk uz svešām zemēm, zinot, ka nekad vairs neatgriezīsies. Varbūt vēl vecākajai paaudzei nosāpēs sirds no atmiņām, bet katra jaunā-

kā paaudze klūs arvien tālāka. Viņiem pat atmiņu nebūs. Viņi nepazīst un nekad neiepazīs vecvecāku zemi un skumji, ka neizjutīs arī vajadzību. Kā var ilgoties pēc tā, ko nepazīst?

Muižu, baznīcu, senu māju un dzirnavu drupas noslēpumaini klusē un neiebilst par savērptajām iztēlēs ainām — citu par citu teiksmainākām...

Kaut iepriekš neplānots, pēc pirmā ceļojuma seko otrs, trešais, kur lieti noder iepriekšējā pieredze.

Kaut gan daudz kas tiek nofilmēts, ceļniekos paliek tas, kas ir ārpus kadra un ko zina tikai viņi paši — izjūtas, pārdomas, kāda gudrība, ko viņi smēlušies savai dzīvei. No šī ceļojuma viņi ir atgriezušies citādi, pieredzes un dzīves viedāki.

Gan jau ir bijušas situācijas, kad, šķiet, gaiss elektrizējies no dusmām. Kur nu bez tā. Bet atstātā tas tikai nedaudz skarts kā stāstījuma sastāvdaļa, nekas tāds, kas būtu būtisks un paturams. Paliek viss gaišais.

Ne vienu reizi vien ceļojuma apraksti beidzas ar ilgpilniem vārdiem: «Es zinu, ka te atgriezīšos». Atgriezīšos, jo tur palika mana sirds.

K. Kazāks raksta: «*Lai arī te maz ir tādu, kas braukuši Velomūzikā daudzus gadus, mēs esam saauguši vienā drošā žaģaru saišķī. Spurainā un nesakārtotā, bet tāpēc ne mazāk stiprā.*»

Lasot grāmatu bija klātesamības sajūta, iespēja vizualizēt. Iesaku izlasīt šo grāmatu un iztēlēt pabūt kopā ar mūziķu piedzīvoto, novērtēto, saprasto un iemīlēto.

BAZŪNE

**Latvijas Neredzīgo
bibliotēkas
bezmaksas avīzīte**

Izdota Braila raksta nodaļā. Iznāk reizi mēnesī.

Redaktore Gunta Bite.

E-pasts: gunta.bite@neredzigobiblioteka.lv

Mājaslapa: www.neredzigobiblioteka.lv sadaļā *Digitālā bibliotēka*

Tālr. 67522131

Publicētie materiāli ne vienmēr atspoguļo redakcijas viedokli.

Par publikācijām atbildīgi paši autori.